

ВІДГУК

офіційного опонента – кандидата педагогічних наук, доцента

Скрипник Нелі Іванівни

на дисертаційне дослідження Поліщук Ольги Павлівни

**«Формування морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів
у процесі позакласної виховної роботи»,**

поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань

01 Освіта/Педагогіка

за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

1. Актуальність теми виконаної роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами.

В умовах модернізації та реформування освіти в Україні, перед педагогами постає проблема пошуку та розробки нових підходів до побудови навчально-виховного процесу, який би забезпечував реалізацію сучасних потреб суспільства. У контексті цих потреб не останнє місце займає проблема моральності особистості. Без сумніву, моральний аспект становлення особистості не перестає хвилювати суспільство і завжди постає у світлі освітніх інтересів та загальнодержавних пріоритетів, а молодший шкільний вік є особливо сенситивним для формування особистісних якостей.

Відтак, актуалізація проблеми формування морально-ціннісних орієнтацій саме молодших школярів як провідної ідеї дисертаційної роботи Поліщук Ольги Павлівни є достатньою і переконливою. Вона логічно виходить з аналізу наукових досліджень і потреб практики виховання. Доведена актуальність проблеми і її значення в інтелектуальному, духовному та соціальному становленні молодших школярів. А визначений у дисертації недостатній рівень теоретичного опрацювання та практичної розробленості теми аргументується виявленою низкою суперечностей між потребами і фактичними умовами виховання дітей молодшого шкільного віку. Робота містить ретельний аналіз теоретичних аспектів проблеми формування морально-ціннісних орієнтацій особистості, виховання її морально доцільної поведінки і вчинків, який цілком доводить важливість проблеми та визначених завдань дослідження.

Підсилює важливість дослідження те, що воно виконувалося в межах науково-дослідницьких тем кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету («Теоретичні та

методичні засади різновекторності інноватики у вихованні: досвід, реалії, перспективи» (№ держреєстрації: 0115U000268) та «Творче впровадження педагогічних ідей В. О. Сухомлинського в сучасному освітньо-виховному просторі Рівненщини» (№ держреєстрації: 0118U003066), що забезпечило роботі зв'язок із іншими науковими програмами.

Відтак, можна констатувати доведену актуальність і обґрунтованість представленої дисертаційної роботи Поліщук Ольги Павлівни.

2. Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.

Найсуттєвішими здобутками представленої роботи є низка здобутків.

По-перше, робота органічно містить докладний екскурс у теорію проблеми формування морально-ціннісних орієнтацій зростаючої особистості, виховання її морально доцільної поведінки і вчинків, що цілком відповідає завданням дослідження. Авторка коректно і ґрунтовно аналізує джерельну базу в контексті зіткнення дослідницьких ідей і позицій, розглядає велику кількість наукових напрямів, теорій і понять, експонуючи при цьому власні висновки, достатньо презентабельно показує генезу означеної проблеми з позиції філософії, психології та педагогіки, вдало структурує теоретичні концепти здійсненого дослідження.

По-друге, аналізуючи основні дефініції проблеми, авторка логічно підводить до власного розуміння і авторського трактування основного формулювання, а саме «формування морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів у процесі позакласної виховної роботи». Успішно обґрунтовано та експериментально доведено педагогічні умови необхідні для успішної реалізації поставлених завдань.

По-третє, суттєвим досягненням дослідження вбачаємо у вдало підібраних і запропонованих методів і засобів формування морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів саме у процесі позакласної роботи. Особливим акцентом авторка виділяє використання інноваційних форм роботи, пропонує не обмежуватися традиційними підходами до позакласної виховної роботи, які вже не можуть задовольняти сучасні потреби дітей та їхніх батьків.

Заслуговує також на увагу визначений критеріальний апарат дослідження, куди увійшла система критеріїв і показників для визначення рівнів сформованості досліджуваної проблеми. Проведена авторкою дослідницька робота на етапі констатувального експерименту включала ретельний аналіз стану сформованості морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів, результат якого представлено кількісно в таблицях.

3. Нові факти, одержані здобувачем.

Сильною стороною дослідження, на наше переконання, стали визначені і схарактеризовані дисертанткою теоретичні концепти дослідження та провідні доміанти формування морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів у процесі позакласної виховної роботи. Крім того, новими фактами для теорії і методики виховання молодших школярів можна вважати визначені основні конструкти внутрішньої побудови розробленої методики формування досліджуваної проблеми.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Реалізація авторського спроектованого наукового пошуку відображена у гіпотезі та науковій новизні дослідження. Ті позиції, що представлені в науковій новизні дослідження та практичних результатах, безсумнівно є цікавими, потрібними і гідно доповнюють низку досліджень з означеної проблеми.

Обґрунтованість експериментальних даних на констатувальному, формульовальному так і підсумковому етапах дослідження, сформульованих висновків до обох розділів дисертації і загальні висновки, забезпечуються аргументованим аналізом теоретико-методичної та наукової джерельної бази з особистими узагальненнями дисертантки. Обґрунтованість наукових положень і висновків дослідниці органічно підтверджується практичною реалізацією та результативністю для розвитку теорії і методики морального виховання молодших школярів.

Вірогідність наукових положень, що наведені в дисертації, обумовлені достатньо чіткою постановкою та комплексним підходом до вирішення завдань дослідження, методологічною обґрунтованістю його вихідних положень, а також великим обсягом практичних реалізацій, позитивними результатами їх впровадження у освітніх закладах трьох регіонів (Житомирської, Рівненської та Хмельницької областей), що є достатнім для валідності й достовірності отриманих експериментальних даних та їх якісною інтерпретацією.

Відтак, можна констатувати, що обґрунтованість наукових положень, експериментальних висновків і розроблених рекомендацій, сформульованих у дисертації можна вважати логічними, конструктивними і переконливими.

5. Значення для науки і практики отриманих автором результатів.

Характеризуючи наукову новизну та практичне значення дослідження, слід зазначити, що дана робота гідно продовжує низку досліджень з проблем

морального виховання дітей, що здійсненні в Україні. На основі ретельного аналізу філософсько-культурологічних, психолого-педагогічних і соціально-педагогічних чинників, обґрунтовано логічну єдність теоретичних концептів і розроблених провідних домінантів формування досліджуваного феномена, обґрунтовано та експериментально перевірено ефективність основних конструктів внутрішньої побудови розробленої методики формування морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів у процесі позакласної виховної роботи в умовах упровадження положень Концепції Нової української школи. Конкретизовано зміст основного досліджуваного формулювання, сутність якого розглядається як цілісний, виховний процес, що допоможе внести ясність у розуміння досліджуваного феномена.

Позитивної оцінки заслуговує практикоорієнтований вектор роботи, яким обумовлений значний обсяг експериментального матеріалу та можливості застосування наукових положень і результатів експериментального дослідження в практиці роботи учителів початкової школи та позашкільних закладів для покращення позакласної роботи з молодшими школярами. Особливо цінною є розроблена, теоретично обґрунтована та практично апробована авторська методика, що вміщує морально орієнтований зміст, принципи, традиційні й інноваційні форми, методи, засоби і функції та педагогічні умови її упровадження у виховну практику закладів початкової освіти в умовах позакласної роботи, що зазвичай залишається поза увагою дослідників.

6. Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації.

Цінність дисертаційного дослідження полягає у можливості підвищення рівня професіоналізму педагогів в організації гурткових, секційних чи клубних занять в закладах початкової освіти та позашкільних закладів освіти, зокрема використовуючи розроблені авторкою зміст, форми, методи і засоби формування морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів, що є актуальним і необхідним в умовах упровадження положень Концепції Нової української школи.

Вважаємо доцільним також упровадження у виховну практику закладів початкової освіти та позашкільних закладів рекомендацій методичного посібника «Моральне виховання молодших школярів у процесі позакласної виховної роботи», Навчальної програми гуртка для учнів молодшого шкільного віку «Я особистість, як я це розумію», відповідного морально орієнтованого методичного і дидактичного забезпечення гурткових, секційних і клубних занять, що безумовно сприятиме підвищенню

ефективності формування їх морально-ціннісних орієнтацій і морального виховання.

7. Оцінка змісту дисертації, її завершеність загалом.

Структурна організація дисертаційних матеріалів відображає прийнятну і зрозумілу авторську логіку, є обґрунтованою і послідовною, всі композиційні частини роботи представлені оптимально та завершено. Зміст кожного розділу чітко підпорядковано меті і завданням дослідження, а підсумками є логічні висновки. Основні наукові положення, завдання і концептуальні підходи дослідження, методичні рекомендації, сформульовані у дисертації, достатньо обґрунтовані та побудовані на сучасних наукових знаннях про процес формування морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів. Переконаливо представлено опис емпіричного експериментального матеріалу, яким охоплено велику кількість респондентів з трьох областей України, що дає можливість стверджувати про додаткові фактори, які підтверджують достовірність та об'єктивність отриманих даних.

Отже, можна констатувати, що аналіз матеріалів дисертації з теми «Формування морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів у процесі позакласної виховної роботи» засвідчує компетентність та професіоналізм Поліщук О.П., прослідковується її творчий і конструктивний підхід до реалізації поставлених дослідницьких завдань. Дисертація є завершеною і самостійною науковою роботою.

8. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Схвалюючи загальну концепцію дослідження, відзначаючи належну професійну підготовку та наукову ерудицію автора дисертації, дозвольте зазначити деякі зауваження та пропозиції, що можуть сприяти в подальшій роботі над досліджуваною проблемою:

1. Визначальним у формуванні будь-яких моральних характеристик дітей вважається вплив родини, оскільки в першу чергу саме в сім'ї, дитина отримує життєвий досвід, усвідомлює норми і цінності, копіює зразки реагування на різні ситуації та стосунки з оточуючими. У роботі дисертантка неодноразово вказувала на важливість співпраці вчителя і сім'ї (у змісті ключового поняття, в одному з визначених теоретичних концептів здійсненого дослідження, серед чинників, що гальмують процес формування досліджуваної проблеми), але ця, дійсно необхідна співпраця, ніяк теоретично не доведена і не реалізована у формувальному експерименті.

Тим не менше, ця частина проблеми може мати перспективи у подальшому дослідженні.

2. На наше переконання, робота значно б виграла, якби у формувальному експерименті була закладена пропедевтична робота з дорослими (педагогами та батьками молодших школярів). Тим паче, що у самій дисертації авторка визначає один із чинників, що негативно впливає на ефективність формування морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів, а саме психологічну неготовність вчителів до цього процесу (ст.99).

3. У висновках до I розділу, на основі аналізу здобутих результатів констатувального етапу дослідження, Ольга Павлівна зазначає протиріччя у формуванні досліджуваної проблеми, серед яких невідповідність спрямування і сутності виховних впливів закладу початкової освіти і сім'ї молодшого школяра та соціальним замовленням (ст. 107). Натомість не зрозуміло, яким чином це було з'ясовано, оскільки у дослідженні ніяких експериментальних даних щодо виховних впливів дорослих на дітей не представлено.

4. Позитивно схвалюючи в цілому аналіз експериментальної частини дослідження у таблицях і схемах, необхідно відзначити, що було б доцільно детальніше представити діагностичну методiku з означеними завданнями по кожному критерію формування морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів.

5. Ще одним важливим аспектом є те, що у авторській методиці ніяк не диференціюються методи, засоби та зміст роботи відповідно віку дітей. І хоча молодші школярі об'єднані одним віковим періодом, однак психологічна, фізіологічна та інтелектуальна різниця між першокласником і учнем 4-го класу велика, тому підходи до цих дітей мають різнитися.

Вказані зауваження і пропозиції не заперечують цілісність і оригінальності наукової роботи, не знижують її цінність, лише демонструють перспективи цього дослідження.

9. Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових виданнях.

Матеріали дослідження пройшли належну апробацію у виступах авторки на науково-практичних конференціях та відображені в публікаціях (19 публікацій, серед яких 8 одноосібних публікацій у фахових виданнях, 1 стаття – у зарубіжному науковому виданні та методичний посібник), які відповідають усталеним вимогам, достатньо відображають суть та результати виконаного дослідження.

10. Ідентичність змісту анотації й основних положень дисертації.

Структура дисертації є обґрунтованою і логічною, всі композиційні частини роботи та її зміст представлені оптимально чітко і завершені достатньо логічними висновками. Анотація у повній мірі віддзеркалює основний зміст дисертації і основні результати наукового дослідження.

11. Висновок.

У цілому слід зазначити, що дисертаційна робота є ґрунтовною і заведеною працею, відзначається логічністю та послідовністю побудови, аргументованістю висновків, що характеризує дисертантку як наполегливого і досить зрілого науковця, здатного осмислено підходити до реалізації дослідницьких завдань.

Зважаючи на актуальність, новизну, важливість одержаних автором наукових результатів, їх обґрунтованість і вірогідність, а також значну практичну цінність сформульованих положень і висновків, можна констатувати, що дисертаційна робота «Формування морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів у процесі позакласної виховної роботи» відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України №40 від 12 січня 2017 р. (zareєстрованого в Міністерстві юстиції України від 03 лютого 2017 р. за № 155/30023) та пп. 9-18 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167) і її авторка Поліщук Ольга Павлівна заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань «Освіта/Педагогіка» за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент

кафедри дошкільної освіти

Уманського державного педагогічного

університету імені Павла Тичини

Скрипник Н.І.

ОСОБИСТИЙ ПІДПИС	
Скрипник Н.І.	ЗАСВІДЧУЮ
Завідувач канцелярії УДПУ	
Дарівенко А.В.	
" 44 " 08 2020 р.	